

Günel Mustafa qızı Səfərova
Odlar Yurdu Universiteti, disertant
gunel83@yahoo.com

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASINDA LİZİNQİN VERGİYƏ CƏLB OLUNMASI

Xülasə

Maliyyə bazarında vasitəçilik xarakterini özündə əks etdirərək lizinq iri kapital tutumlu texnika, avadanlıq, qurğuların və ümumiyyətlə əmlakin işgüzar dövriyyəyə cəlb edilməsinin və əldə olunmasının ən səmərəli üsulu hesab edilir. Çünki bu əməliyyatlar üçün əvvəlcədən heç də külli miqdarda, yəni baş verəcək

əməliyyat üçün lazım olan vəsaitin hamısı tələb olunmur. Bu baxımdan da lizinq əməliyyatı maliyyə bazarında aparılan digər əməliyyatlardan üstün cəhətə malikdir.

Lizinq əməliyyatları hal-hazırda inkişaf etmiş, Türkiyə iqtisadiyyatında iri tutumlu kapital və investisiya qoyuluşlarının ən mütərəqqi və səmərəli aləti kimi istifadə edilir. Əməliyyatın bu növü vasitəsilə iqtisadiyyatın bütün sahə və sektorlarında iqtisadi fəallığı artırmaq, daha çox xidmətlər göstərmək və sonda yüksək səmərə əldə etmək mümkündür.

Açar sözlər: lizinq, maliyyə, vergi, lizinq bazarı

Taxation of leasing in the Republic of Turkey Summary

Reflecting the nature of intermediation in the financial market, leasing is considered to be the most effective way to attract and acquire large capital-intensive machinery, equipment, facilities and property in general. Because these operations do not require a large amount in advance, that is, not all the funds needed for the operation to take place. In this regard, the leasing operation has an advantage over other operations in the financial market.

Leasing operations are now used as the most advanced and efficient tool for large-scale capital and investment in the developed Turkish economy. Through this type of operation, it is possible to increase economic activity in all sectors and sectors of the economy, provide more services and ultimately achieve high efficiency.

Key words: leasing, finance, tax, leasing market

Türkiyədə iki növ lizinq mövcuddur: maliyyə lizinqi və operativ lizinqi. Türkiyə 3226 sayılı “Türk Maliyyə Lizinqi Qanunu” maliyyə lizinqi üçün qayda və qanunları tənzimləyir. Maliyyə lizinqindən başqa digər lizinq əməliyyatları ümumi qanunlar çərçivəsində tənzimlənir. Türk lizinq bazarı Bankların Fəaliyyətinin Tənzimlənməsi və Nəzarət Agentliyi tərəfindən idarə olunur. “Türk Maliyyə Lizinqi Qanunu”-nın 4-cü Maddəsinə əsasən maliyyə lizinqi lizinqə verən şəxsin üçüncü tərəfdən aldığı vasitələri və daşınmaz əmlakı lizinqi alan şəxsə müəyyən vaxt ərzində sabit ödəniş əsasında, vasitələrin və daşınmaz əmlakın hüquqları və ondan əldə ediləcək gəlirlərlə birlikdə verdiyi müqavilədir. Lizinq müqavilələrinə daşınan və daşınmaz əmlaklar aiddir. İntelektual və sənaye hüquqları, patentlər və s. lizinq müqaviləsinin obyektı deyillər. Maliyyə lizinqində ödənişlər sabit və dəyişkən ola bilərlər. Türk qanunvericiliyinə əsasən maliyyə və əməliyyat lizinqləri yalnızca vergitutma və mühasibatlıq məqsədləri üçün fərqlənilir. 3226-cı Maliyyə Lizinqi Qanunun müddəalarına əsasən lizinq şirkətləri səhmdar cəmiyyət formasında yaradılır.

Türk şirkətlərinin dünyanın müxtəlif ölkələrində əldə etdiyi gəlirlər Türkiyədə vergitutma obyektı hesab edilir. Lizinqlə məşğul olan şirkətlərin bu fəaliyyətdən əldə etdiyi gəlirlər korporativ gəlir vergisinə cəlb edilir. Korporativ gəlir vergisinin dərəcəsi 20 faizdir. Vergitutma məqsədləri üçün lizinq əməliyyatları iki növə ayrılır: operativ lizinqi və maliyyə lizinqi. Türk Vergi Prosessual Məcəlləsinin 290-cı Maddəsinə əsasən aşağıdakı şərtlərə uyğun olan lizinq əməliyyatı maliyyə lizinqi hesab edilir.

- Mülkiyyətin sahibliyi lizinq dövrünün sonuna qədər lizinqi alan tərəfə keçir.
- Lizinq lizinqi alan tərəfə lizinq dövrünün sonuna qədər mülkiyyətin bazar dəyərindən aşağı qiymətə almaq imkanı yaradır.
- Lizinq müddəti aktivin iqtisadi həyatının 80 faizini əhatə edir.
- Lizinq ödənişlərinin dəyəri lizinqə verilmiş aktivin bazar dəyərinin 90 faizinə bərabərdir.
- Yuxarıda göstərilə şərtlərə uyğun olan lizinq əməliyyatları vergitutma məqsədləri üçün maliyyə lizinqi hesab edilmirlər:

- Təbii sərvətlərin axtarılması və istifadəsi üzrə lizinq müqavilələri
- Kino, video çəkilişləri, patentlər və s. lizinq müqavilələri

Türk Vergi Prosessual Məcəlləsinin 290-cı Maddəsinə əsasən lizinq verən şirkət maliyyə lizinqi şirkəti olmasa da lizinq əməliyyatları maliyyə lizinqi hesab edilə bilər.

Lizinqi verənin vergiyə cəlb edilməsi: Maliyyə lizinqlərində lizinq ödənişləri əsas və faiz ödənişlərinə bölünür. Faiz ödənişləri lizinq əməliyyatlarından əldə edilən ümumi məbləğlə lizinq alan şəxs tərəfindən ödənilən ümumi lizinq ödənişlər arasındakı fərqlə hesablanır. Lizinqə verənin maliyyə lizinqindən əldə etdiyi vergiyə cəlb edilən gəliri yuxarıda göstərilən hesablamağa uyğun olaraq faiz gəlirlərinə bərabər olur. Lizinq verən lizinq edilmiş aktivə görə çəkilmiş xərclərini amortizasiya edə bilməz.

Lizinqi alanın vergiyə cəlb edilməsi: Maliyyə lizinqində lizinq alan lizinq üçün ödənişləri amortizasiya şəklində gəlirdən çıxı bilər. Amortizasiya vergi məqsədləri üçün aktivin dəyərindən asılı olaraq, ödənilən əsas məbləğə (aktivin dəyərinə) uyğun hesablanır. Lizinqin faiz ödənişləri xərcə salına bilər. Bütün bununla bağlı çəkilən xərclər də eynilə xərcə salına bilər.

Türk qanunvericiliyinə əsasən maddi və qeyri-maddi aktivlərə amortizasiya tətbiq edilə bilər. Amortizasiya vergi məqsədləri üçün iki yerə bölünür: adi və sürətləndirilmiş amortizasiya. Sürətləndirilmiş amortizasiyanı seçənlərin adi amortizasiya zamanı tətbiq edilən dərəcənin ikiqat həcmində amortizasiyanı hesablamaq hüququ var. Şəxs aktivə birinci dəfə adi amortizasiya metodunu tətbiq edirsə, sonradan sürətləndirilmiş metodu tətbiq edə bilməz. Aktivlər üçün əsas amortizasiya dərəcəsi aşağıdakılardır:

Binalar	2%
Prefabrik evlər	10%
Avadanlıq və dəzgahlar	5%-25%
Avtomobillər	20%

Maliyyə lizinqində lizinq verən lizinq aktivinə görə çəkilən xərcləri nə amortizasiya edə bilər nə də xərcinə sala bilər. Ancaq, lizinqi alan lizinq götürdüyü aktivini özününküləşdirərək, amortizasiya şəklində onu xərcə sala bilər. Amortizasiya lizinqə götürülmüş aktivin dəyərinə əsasən lizinqə görə ödənilən əsas ödənişlərə uyğun hesablanır. Maliyyə lizinqində operativ lizinqdən fərqli olaraq, lizinq alan lizinq aktivini almaq, lizinq dövrünü uzatmaq və ya ləğv etmək şçimi var. Əgər lizinq alan aktivini almaq seçimini edirsə, lizinq verən lizinq razılaşmasını ləğv edərək, həmin aktivini lizinq alana təqdim edir və təqdim etmədən əldə etdiyi gəlir vergiyə cəlb edilir.

Qeyri-rezident lizinq verən və rezident lizinq alan arasında vergitutma məsələləri türk qanunvericiliyinə əsasən ödəmə mənbəyində vergiyə əsaslanır. Ümumiyyətlə, Türkiyə qanunvericiliyinə əsasən qeyri-rezidentə ödənilən ödənişlərdən 20 faiz dərəcə ilə ödəmə mənbəyində vergi tutulur. Ancaq, Türk Maliyyə Lizinqi Qanuna əsasən “maliyyə lizinqi razılaşmaları”nda qeyri-rezident lizinq verənə edilən ödənişlərdən tutulan ödəmə mənbəyində verginin dərəcəsi 1 faizə qədər azaldılır.

Rezident lizinq verən və qeyri-rezident lizinq alan arasında vergitutma ilə bağlı məsələlər Gəlir Vergisi Qanunu və Kooperativ Vergi Qanununa əsasən tənzimlənir. Rezident lizinq verən şirkətlərin gəliri kooperativ gəlir vergisinə (20 faiz dərəcə) cəlb olunur, rezident lizinq verən fiziki şəxslər (operativ lizinq növündə) isə gəlir vergisinə əsasən vergiyə cəlb edilir.

Türkiyədə malların və xidmətin təqdimi ƏDV-yə cəlb edilir. Türk ƏDV Məcəlləsinə əsasən ƏDV-nin standart dərəcəsi 18 faizdir. Bununla belə bəzi mallar və xidmətlərə 1 və 8 faizlik ƏDV dərəcəsi tətbiq edilir. Lizinq verən şirkət Türkiyədə bu fəaliyyətə başlayarkən avtomatik olaraq ƏDV qeydiyyatına durur. Əgər lizinq verən vergi məqsədləri üçün qeyri-rezidentdirsə, ƏDV ona ödəniş edən rezident lizinq alan tərəfindən hesablanır və ödənilir. “Türk Maliyyə Lizinqi Qanunu”na əsasən maliyyə lizinqi lizinq edilmiş aktivə tətbiq edilən dərəcə ilə ƏDV-yə cəlb olunur. Standard ƏDV dərəcəsi 18 faizdir. Bununla belə, bəzi növ mallara 1 və 8 faizlik ƏDV dərəcələri də tətbiq edilir. Belə ki, hava, dəniz və dəmiryolu nəqliyyat vasitələrinin bu vasitələri tam və ya qismən kommersiya məqsədləri üçün istifadə edən şirkətlərə verilən maliyyə lizinqi ƏDV-yə 1 faiz dərəcə ilə cəlb edilir. 2011-ci il dekabrın 27-si ƏDV dərəcəsi Maliyyə Lizinqi Qanunu çərçivəsində lizinq edilən sabit mallar aşağıdakı hallarda 1 faiz dərəcə ilə vergiyə cəlb edilir:

-Dəzgahlar və avadanlıqların lizinqi vergi ödəyicisinə maliyyə lizinqi şirkəti tərəfindən investisiyanın stimullaşdırmasına görə verildikdə

-Xüsusi dəzgah və avadanlıqlar “Türk Maliyyə Lizinqi Qanunu”nun müvafiq maddələrinə əsasən maliyyə lizinqi şirkətlərinə maliyyə lizinqi əməliyyatları məqsədi ilə verildikdə və bu dəzgah və avadanlıqlar maliyyə lizinqi şirkətləri tərəfindən şirkətlərə verildikdə.

Maliyyə lizinqi razılaşmaları ilə bağlı sənədləşmələr “Türk Maliyyə Lizinqi Qanunu”nun müvafiq maddələrinə əsasən möhür rüsumundan və digər müvafiq rüsumlardan azaddır.

Ədəbiyyat

1. Закон Азербайджанской Республики «О лизинговых услугах» Баку, 2004.
2. Статистические показатели Азербайджана-2012. Государственный комитет статистики Азербайджанской Республики. Баку-2018, 728 с.
3. Экономические реформы в Азербайджанской Республике: предварительные выводы, проблемы и перспективы. Материалы международной научно-практической конференции. Баку, 2003, 371 стр.